

Nem ítélném meg, mennyire érvényes a képlet. Ki tudja, miféle társadalmi szervezetet valósított volna meg a győzedelmes forradalom? Annyi bizonyos, hogy a felkelők nagy része szakított a jó hatalom alá felsorakozó társadalom ábrándjával, s arra törekedett, hogy megkeresse azt a szocializmust, amely elfogadja mindazt a különbözőséget, az ellentéteket, az összeütközést, a megosztást, mely minden élő társadalom sajátja.

Hanna Arendt a magyar forradalomról

Egyetlen forradalom sem oldotta meg a « szociális kérdést », egyik sem szabadította fel az embereket a szükségletek járma alól, de az 1956-os magyar forradalmat kivéve valamennyi forradalom követte a francia forradalom példáját, abban, hogy a zsarnokság és az elnyomás elleni küzdelmében a nyomor és a kétségbeesés óriási erejét használta fel — és élt is mindjárt vissza vele.

*

Az 1917 februári orosz forradalomban és az 1956-os magyar forradalomban tanácsok és szovjetek jöttek létre mindenütt, egymástól teljesen függetlenül, munkás, katona és paraszttanácsok Oroszországban, a tanácsok legkülönbözőbb válfajai Magyarországon: helyi tanácsok a lakóhelyeken, forradalmi bizottságok a fegyveres harcosokból, írók és művészek bizottságai Budapest kávéházaiban, ifjúsági és diáktanácsok az egyetemeken, munkástanácsok a gyárakban, forradalmi bizottságok és tanácsok a hadseregben és aközhivatalokban, és így tovább vég nélkül. Az egyes tanácsok és bizottságok többé-kevésbé véletlenszerűen alakultak át politikai intézményekké. A spontán fejlődés

legszembezőbb vonása az volt, hogy ezek az egymástól független és rendkívül különböző szervezetek Oroszországban néhány hét alatt, Magyarországon néhány nap alatt az együttműködés és az egyesülés útjára léptek, előbb regionális vagy megyei szinten, hogy végül az egész országot átfogó parlamentet alakítsanak. Mint az első észak-amerikai konventek, társulások és konföderációk esetében, itt is látjuk, hogyan bontakozik ki a föderális elv, az elkülönült egységek ligájának és szövetségének elve, magának a cselekvésnek elemi körülményeiből anélkül, hogy a szereplők azon spekulálnának, miként lehet nagy területen republikánus kormányt létrehozni, de még azon sem, hogyan lehet egységesen harcolni a közös ellenség ellen. Új politikai testületet akartak létrehozni, a republikánus kormányzás új fajtáját, amely «elemi köztársaságokon» nyugszik, oly módon, hogy az így létrejött központi hatalom nem fosztja meg alkotó részeit eredeti hatalmuktól. Másszóval a tanácsok abbeli igyekezetükben, hogy megőrizték cselekvő és véleményformáló képességüket, kényszerűen fölfedezték a hatalom megosztásának lehetőségét, valamint ennek legfontosabb következményét, a kormányzó hatalmak megosztásának szükségességét.

*

Egy régi babona szerint a kormány kényszerítő hatalma nélkül maradt nép «természetes» hajlamai anarchisztikusak és törvényellenesek. Semmi sem mond ennek jobban ellene, mint a magyar forradalom, amely újra szervezte az ország politikai és gazdasági életét és új rendet teremtett.

«On revolution» (Penguin Books), 112 266, 267, 271 o.